

Natpis na portalu katedrale u Senju.

Dr. Josip Frančišković.

Na gornjem pragu glavnih ulaznih vratiju katedrale senjske nalazi se natpis, koji nije, koliko je meni poznato, još nigdje objelodanjen ni razjašnjen. U točnom prepisu glasi: O. V. C. U. N. C. B. D. M. O. U. G. ANTE U. P. K. ILIE. VUKSIC 1717.

Na prvi se pogled vidi, da je natpis sastavljen na hrvatskom jeziku, pa bi mogao glasiti: Ova Vrata Crkve Učinjene Na Čast Blažene Djevice Marije Odredi Uzidati Gospa Ante Udova Pokojnog Kneza Ilije Vukšića 1717.

Poznato je, da je biskup Adam grof Ratkaj (1709.—1717.) iz temelja u glavnom obnovio katedralu i posvetio ju 19. svibnja 1714. Trebalo je u njoj još štošta urediti, pa se to provadalo postepeno sve do biskupa Čolića (1764.) — (v. B. S. 1927. i 1931.).

Patriciji senjski natjecali su se, tko će što više doprinijeti za ures svoje crkve. Tako je novi portal podignula gradanka senjska Ante, udova Ilije Vukšića. Četiri brata Vukšić: Vicko, Petar, Ilija i Nikola postali su građani senjski 12. svibnja 1695.

U povijesti senjskoj ističu se napose Vicko i Ilija. Vicko Vukšić bio je za restauracije crkve župnik i arkipop u senjskom kaptolu. Kanonikom ga je imenovao 10. novembra 1701. biskup Martin Brajković (od god. 1704. zagrebački biskup), koji ga je već prije bio odlikovao čašću začasnog kanonika u kaptolu senjskom radi njegovog »dobrog življenja i ostalih kriposti i dari s kimi od Boga odičen bi«. Početkom god. 1707. imenovao ga župnikom senjskim biskup Bedeković (1704.—1709.). Njegovim župnikovanjem započinja i matica, koje su do nas doprle. Matice su se svakako vodile i prije njega prema naredbi sabora Tridentskoga i prema odredbama naših biskupa, kako se to vidi iz ovih matica senjskih, koje su samo nastavak, ali ih je s nepoznata uzroka nestalo. Za njegova župnikovanja bilo je u Senju svih župljana g. 1710.: »živućih duš 1987 od kih je za pričešćenje 1389, od spovidi 147, male dice 451. Prez fureštirov (stranaca) ki dohode i odhode«. Tako čitamo na početku matica I. svezak.

Kao kanoniku — župniku gradskom pa odličnom svećeniku i građaninu htjelo se prednosti pred ostalim kapitularcima, koji su bili valjda popovi glagoljaši (većinom se pišu pop, pa i sam Vicko se u maticama tako zove), pa započeo pravdu o prvenstvo, praecedentia, našto da imade pravo kao kanonik — župnik. Ljudi ostaju uvijek ljudi i zaborave se pa makar ih inače rese dobra i lijepa svojstva! Medutim nije imao uspjeha. No ovo njegovo nastojanje izazvalo je ponovno staru već prepirku o prvenstvo izmed preposita

* I danas se u Senju govori: Mande (mj. Manda), Mare (Mara), Luce (Luca).

i arcidakona, što se je raspravljalo bezuspješno i pred crkvenim sudom u Zagrebu. Napokon je Rim, kamo su se stranke bile obratile, riješio pitanje tako, da se obje časti sjedine u jednu, kad umru posjednici tih časti, što se je dogodilo pod biskupom Čolićem (1746.—1764.).

Vicko Vukšić umro je 15. maja 1715. kako je to navedeno u maticama mrtvih: »Na 15. Maya (1715.) Priminu od ovoga svita Pop Vicko Vukšich kanonik Arkipop i Plovan Senski komu Gn. Bog dušu primi od let 46.« Roden je bio prema tomu 1669. a gradanin je senjski postao kao mlad svećenik, kad mu je bilo 26 godina.

Nekoliko dana prije njega umro je brat Ilija Vukšić, kako je to Vicko vlastoručno unesao u matice: »Na 22. Aprylia (1715.) Priminu Moy brat Ilija Vukšich od let 50. Brat sv. Tela. Gn. Bog daymu pokoy vikovični«.

Rodio se 1665. i u 30. godini postao gradaninom Senjskim 1695. Žena mu se zvala Ante, s kojom je imao sina Vicka rodenog 21. januara 1708.

Naskoro se Iliji pruži prilika, da pokaže svoju rodoljubnu zahvalnost prema gradu i njegovim starim slobostinama. Gradani su naime god. 1696. poslali svoje odlične sugrađane i patricije Ivana Homolića, Petra i Filipa Vukasovića sa odvjetnikom gradaninom Dr. Marburghom u Beč, da tamo urede neke gradske poslove prema dobivenim uputama. Međutim su se izaslanici svratili u Graz i tu su sa nutarnjom austrijskom komorom bez ovlasti i protiv gradskih slobostina utanačili 12. novembra 1696. neki ugovor, koji su Senjani smatrali pogubnim za svoj grad; gradani se pobune i izaslanike napose braću Vukasoviće kao izdajice u gradskoj sjednici liše svih časti i potjeraju iz grada. Oni su imali moćnih zagovornika u Beču i Gracu, pa je ratno vijeće u Gracu zapovijedilo posadi senjskoj, da se kolovode, među kojima je bio i Ilija Vukšić, uhvate, zatvore i liše vojničkih časti i plaće. Senjani se na to uteku sugrađaninu svomu Pavlu Riteru-Vitezoviću, da bi kod dvora posredovao za uapšenike i gradske slobostine. Car je Leopold uzeo doduše u zaštitu Senjane, buntovnici bili su oslobođeni i valjda u svojim službama uspostavljeni, jer vidimo, da se iza toga Ilija Vukšić nazivlje knezom. Za grad sam čini se, da posredovanje nije donijelo željenog uspjeha, makar je car Leopold pod 13. septembra 1697. uništio spomenuti ugovor, potvrdio nanovo senjske pravice i privilegija i ujedno naložio tadanjem hrv. banu Adamu grofu Bačanu, da stara prava senjska brani i Senjanima dovoljnu pomoć pruži. (Klaić: Život i djela Pavla Ritera-Vitezovića str. 115. Magdić: Topografija i povijest grada Senja str. 145.)

Petar Vukšić, najstariji brat njihov, umro je 20. novembra 1725. u 70. godini, te je bio rođen 1655. Žena mu se zvala Klara († 1734.).

Bilo je u Senju i drugih Vukšića, dapače u ovo isto doba živio je i neki drugi Ilija Vukšić, ali ti nisu bili gospoda, gradani senjski. Danas nema u Senju Vukšića.